

Viktor Baum.

Napisao nadrabim **Dr. Julije Diamant**, Vukovar

Na poznate rečenice Talmuda spada mnogo protumačena izreka רבי מכבד עשירים ר"ע מכבד עשירים (Erubin 86 a) »Rabi iskazao je osobito poštovanje bogatašima, kao i Rabi Akiba«. Pod nazivom »Rabi« bez dodatka razumije se Patrijarha Rabi Jehuda, urednik »Mišne«, koji je živio u drugoj polovici drugoga vijeka, dok je R. Akiba, slavljeni učenjak i neumrlji mučenik živio u prvoj polovici toga stoljeća.

Ponekoji tumači drže, da su spomenuti uvaženi učenjaci zato tako odlikovali bogataše, što su sami spadali među najimućnije svoga vremena. Drugi pako komentatori toga su mišljenja, a mi se tom shvaćanju priključujemo, da se veliko štovanje nije ticalo bogatstva, imutka, već samo onih imućnika, koji su se svojim novcima služili u židovskom smislu kao dobrotvori. Samo bogataš može da udovoljava u potpunom smislu svetoj zapovijedi o dobročinstvu. U svom shvaćanju veli Talmud »siromah je sličan mrtvacu, budući da nije u sretnom položaju, da može drugima materijalno pomagati. U red onih — nažalost — vrlo rijetkih bogataša, koji su svakom zgodom i prilikom rado pomagali nevoljnicima svojim imutkom, i kojima dobročinstvo čini veliko veselje, iskreno zadovoljstvo i pravi užitak srca, spadao je i blagopokojni Viktor Baum. Bio je po zanimanju žitni trgovac, ali u najboljem smislu riječi knez na polju dobročinstva. Ovom mužu osobito plemenitog srca već je podignut literarni spomenik. Iza njegove prerane smrti izašlo je moje dijelo »Spomenica, posvećena uspomeni blagopokojnoga Viktora Bauma, začasnoga predsjednika vukovarske izraelitičke bogoštovne općine«. Na 61 stranici raspravljaju se u toj knjizi najvažnija pitanja modernog židovstva, a da nije iznešen ni kratak njegov životopis. Spomenica, odštampana je tek u vrlo malom broju, nije predana knjižarskoj trgovini, samo je odašiljana prijateljima blagopokojnikovim, kao i nekim odličnicima na vlasti. Ma da je izašla samo u hrvatskom jeziku, zatražena je čak i iz Amerike, a da se nijesam mogao odazvati tom zahtjevu.

Na ovom mjestu neka izade samo jedna kratka zahvalnica, napisana u lijepom hebrejskom jeziku po tadašnjem tajniku Njegove Svetosti Patrijarhe, a sadašnjem novosadskom vladici. Pismo glasi: אדין הנכבד! ספר אדני אשר שמו "ספר זכרון לויקטור באום אשר בכבוד עמד על כל קהל ישראל בווקואר ויאסף אל עמיו" בא אל כהוננו הגדול וישא

קדשו את הכפר בחדר. אדננו הרם ציה אורי לתת תודתו הגדולה לאדני הנכבה, כאשר צויהו כן עשה אני: אשלם תודת קדשו הגדולות לאדני. גם אני קראתי בספר ואמצא בו דברי תבונה אשר גם לנו יועלו לדעת. כי גם בקרבנו ימ: או אנשים מאנשי שכוח אבים להסיר את הבהנים מפקודת הקהל ורתת את הפקודה לעם הקהל. אדני הנכבד דבר כן בספרו באמרו כי לרבו בקרבכם (ולכהן בקרבנו) נאווה להיות בראש הקהל.

קארלווצי Protodjakon Irenej. 29. I./11. II. 1912. סופר קדשו. U prijevodu: »Poštovani Gospodine! Knjiga Vašeg Gospodstva naslovom »Spomenica...« stigla je našem visokom svećeniku i njegova Svetost primila ju je milostivo. Moj mi je visoki gospodin naložio, da izrazim njegovu toplu blagodarnost Vašem Gospodstvu. Kako mi je naloženo, tako i činim, saopćujući veliku njegovu zahvalnost Vašem Gospodstvu. I ja sam knjigu pročitao te sam našao u njoj mudre riječi, koje i mi trebamo da zapamtimo. Jer se i u našoj sredini nalaze ljudi uvaženi, koji bi htjeli odstraniti svećenike sa vodstva općine, te isto povjeriti laicima. Poštovani moj Gospodine, pravo ste istakli u Vašoj knjizi, da rabi u Vašoj sredini (a svećenik kod nas) treba da prethodi na čelu općine. U Karlovcima 29. I. 11. II. 1912. Protodjakon Irinej, tajnik Njegove Svetosti.«

Viktor Baum se rodio u Vukovaru 30. septembra 1854. Kao da su mu roditelji naslućivali njegovo kasnije blagotvorno djelovanje, dali su mu građansko ime Viktor kao omen, da će svojim plemenitim radom pobjediti sva dobra srca, a sinagogalno mu ime glasilo »Cevi« što znači »baklja« cijele općine. Od oca svoga Simona baštinió je prirodnu bistrinu uma, a od matere Fanike, rođ. Weil, kćeri poznatog pobožnog bonyhadskog podrabina Rabi Samuela Weila, predobro srce. Ona je spadala u red onih vrlo pobožnih židovskih žena prijašnjeg vremena, koje su bile preštedljivje za svoju osobu, ali prave plemenitašice na polju dobročinstva.

Viktor Baum polazio je ovdje židovsku osnovnu školu sa pet razreda. Budući da u ono doba u Vukovaru nije tada još bilo srednje škole, odmah je došao u očevu trgovinu. Samo u vojništvu proživio je tri godine izvan obiteljskog kruga. 11. januara 1881. iz prave ljubavi oženio se je sa prizatom lijepom Belom, rođ. Fischhof. Brak je bio uzorno sretan, ali je ostao bez djece. 6. avgusta 1910. riješila ga je smrt dugih patnja u 56. godini svoga blagotvornoga života. Ispustio je svoju plemenitu dušu 2. Aba, u našem prastarom žalobnom njesecu. Smrt njegova značila je u punom smislu riječi nenaknadiv gubitak za našu bogoštovnu općinu, jer je s njom nestalo, kako bi naši stari rekli, njezina sjaja, ponosa i slave.

Kada sam došao u Vukovar 21. juna 1893., bio je on zamjenik predsjednika bogoštovne općine.

Nakon kratkog vremena osvjedočio sam se, da nije on samo ovdje najblagotvorniji židov, već da je kao takav mogao važiti i

u daleko većim općinama. Kod svake zgrade rado je darivao u pravom židovskom duhu potajno znatne svote. Nikada nije htio da se javno ističe, nije gledao na zahvalnost niti na priznanje. Sasvim je prirodno, da sam tako rijetko dobrom mužu iskazao svoje duboko poštovanje, te smo se ubrzo jako prijateljili. Četiri godine kasnije izabran je bio jednoglasno za predstojnika općine. Ovim je izborom općina sama sebe odlikovala, jer je on već tada uživao opće poštovanje radi svojeg poznatog rijetkog dobrotvornog djelovanja. On je upravo predestiniran bio za svjetskog vođu bogoštovne općine, svjetao uzor vrijednog «Roš Hakahala».

U otmjenoj njegovoj kući živjelo se po tradicionalnim našim obredima. Svakoga sveca a većinom i subotom dolazio bi najtočnije u hram. Nikad nije zakašnjavao u hram, ostajao bi uvijek do svršetka službe Božje. Prirodna dobrota bila je glavno obilježje njegova značaja. Njegov plemeniti primjer djelovao je naravno blagotvorno i na dobra srca ostalih članova općine. Tjesnogrudni, kojih ima u našim modernim općinama — nažalost — u prevelikom broju, morali su se povući. Ljudi tvrda srca, što ih među nama prilično dosta ima, a naročito među bogatašima, morali su začutati. Došlo je zlatno doba vukovarske bogoštovne općine. S opravdanim ponosom mogli su se uvjeriti svi oni vukovarski židovi, kojima je stalo do napretka i procvata, do ugleda i časti svoje općine, da se za ovo zlatno doba znalo i u našim mjerodavnim nežidovskim krugovima. Dva su vladina predstojnika bogoštovlja i nastave za vrijeme njegova predsjedništva naročito istakli, da im je vukovarska bogoštovna općina poznata kao uzor. U mjerodavnim inostranim židovskim krugovima držali su našu općinu prvom i najvećom među hrvatskim židovskim općinama, jer su njezino ime često čitali među podupirateljima velikih dobrotvornih ustanova. A sve to bila je u prvom redu zasluga blagopokojnoga Viktora Bauma.

Nakon svoga izbora predstojnikom zapitao me je o dužnostima bogoštovne općine na polju dobročinstva prema vani. Upozorio sam ga, da bi bilo umjesno, da ona u okviru svoga budžeta vodi brigu i za one velike karitativne ustanove u metropolama, što svoju blagotvornu djelatnost proširuju i preko svojih granica, za bolnice, sirotišta i razna kulturna društva. Ovaj poticaj prihvatio je on osobitim zanosom, te me je zamolio, da mu naznačim takova pojedina društva. Od onog me je dana posjećivao najmanje jedamput mjesečno, položio je svaki put svoju lisnicu na moj pisaći stol, te me je zamolio, da se poslužim njom u spomenute svrhe. Vazda je bio nezadovoljan radi moje štedljivosti naglasujući, da bi naša općina mogla i više darivati za ove plemenite ustanove. Napadno mi je bilo, da si on nije nikada zabilježio dotične svote, a na moju primjedbu odgovarao je uvijek da ima izvrsno pamćenje.

Kada su godine 1905. iza strašnoga pogroma u Rusiji za-

moljene naše bogoštovne općine, da sabiraju za svoje nesretne istovjernike, poslao je on smjesta 500 K., kao da je to sabrao među općinarima. Nekoji članovi općine nagovarali su me, da sakupljam u tu svrhu. Nakon što sam znatnu svotu već bio poslao centralnom odboru, saznali smo, da je predstojnik naše općine već sam poslao 500 K. u ime općine. Tom sam prilikom saznao i to, da ti darovi i potpore, koje je davao u ime općine, potiču iz njegova džepa, od općine nije nikad uzeo ni fillira. Općenito je bio poznat kao najveći i najplemenitiji dobrotvor sirotinje, da je činovnike bogoštovne općine po starom običaju svakom zgodom i prilikom bogato darivao i da je bogoštovnoj općini za vrijeme svoga desetgodišnjega predsjednikovanja godimice pozajmljivao po 2000 K. bezkamatno, da njoj olakša teret radi gradnje novog hrama. Ovih 20.000 K. odredio je kao svoj legat. Ali nitko nije znao, kolike je dalnje svote davao još u dobrotvorne svrhe, niti ja sam, koji sam bio njegov pouzdanik, jer je svoje potpore i preda mnom krio.

Užitak je onda bilo rabinu raditi na polju dobročinstva, kada je imao takova promicatelja, podupiratelja i pomagača. Filijala pariške »Alliance Israelite Universelle«, koju sam osnovao već u prvoj godini svoga dolaska, onda je upravo sjajno cvala. Kao pouzdanik ovog najvećeg židovskog humanitarnog i kulturnog društva, došao sam u živašni doticaj sa vođama francuskih židova te sam bio u sretnom položaju, da izvršim patriotsko djelo. U februaru 1919. god. zamoljen sam naime sa mjerodavne strane, da podastrem memorandum Alianci, da ona podupire opravdane zahtjeve vlade Kraljevine S. H. S. u sporu sa Rumunjskom u pogledu nekih mjesta Banata. Kako sam obavješten, Alianca se vrlo toplo zauzela za naše želje, a osobito se isticala kuća Rothschildova.

Tužnim srcem sam opazio, kako se širio nežidovski besmisleni običaj, koji samo vrtlarima koristi, da su prilikom smrtnih slučajeva rođaci i prijatelji vijence slali na odar pokojnika pa sam osnovao naravno podupiranjem Viktora Bauma kuratorij za otkup tih vijenaca. Skoro svake godine izašao je štampani izvještaj o tim fondovima. Budući da sam o ovoj sasma novoj instituciji izvješćivao i u vodećim konfesionalnim novinama inozemstva, nekoličina je uglednih općina također uvela ovu korisnu ustanovu. Do godine 1925. imali smo 83 fonda. Uslijed devalvacije novaca ne možemo udovoljiti propisima ustanova, zato će sada »Hebra Kadiša« dobiti cijeli iznos kao prednos na gradnju »Ciduk Hadin« kuće.

Za podupiranje stranih siromaha osnovana je po uzoru uglednih njemačkih općina posebna »blagajna«. Budući da je svaki slučaj bio tačno zabilježen mogao sam se uvjeriti, da je naša dobrotvornost u velike zlo upotrebljavana. Više od 90% podupiranih spadalo je u red skitalica, koji zaziru od rada. I blagajna

je otšampala godišnji iskaz. Kada sam nakon prvog objelodanjenog opširnog iskaza posjetio svog blagopokojnog oca, trenčin-skog nadrabina, rekao mi je ovaj u najširim krugovima i radi svoje bistrice pameti nadjeni muž. »Sigurno očekuješ priznanje za ovu Tvoju novotariju, ali Ti moram jednom otvoreno kazati, da glavni udio zasluge ide Viktoru Baumu, koji Tvoje osnove radosno ostvaruje. Bez njega bio bi i Ti samo glas vapijućeg u pustinji, a i Tvoje bi riječi pale na neplodno tlo, kako ja kao iskusan čovjek Tvoje općinare poznam«. Tada nijesam mogao, a nijesam ni htio vjerovati njegovim pesimističkim riječima. Ali već za vrijeme bolovanja Viktora Bauma osvjedočio sam se o oštroumnosti svoga blagopokojnoga oca i svršio sam spomenicu riječima: »Dao Bog, to je moja vruća molitva, da naša općina ne padne tako, da joj ne ostane više nego uspomena na nekadašnje njezino zlatno doba«.

Dao Bog, da požrtvovnost i dobročinstvo u našoj općini uvijek nade odziva, da se dopuni starožidovska želja: »Neka je uspomena velikoga dobrotvora blagoslovljena za sva vremena«.

Uspomeni ovoga muža, kojemu bogoštovna općina zahvaljuje svoje zlatno doba, a ja ostvaranje nekih svojih mladenačkih ideala, želio sam i u našem Almanahu iskazati zasluženu počast u smislu i duhu Talmuda, zahvalni rabin osobito štuje bogataše u pravom židovskom smislu, dobročinitelje.

Šta je Jevrejin?

Jevrejin je osvečeno biće, koje je donelo s neba dole večni oganj, te tako prosvetilo čitav svet. On je religijski izvor i kladenac, iz kog su drugi narodi crpeli svoju veru i svoju religiju.

Jevrejin je pionir kulture.

Jevrejin je pionir slobode.

Jevrejin je emblem građanske i religijske tolerancije.

Jevrejin je emblem večnosti.

(LEO TOLSTOJ, Jewish World. London 1908.).

Moral.

Izučavanje istorije Evrope za vreme potonjih stoleća sadrži nauk, koji se vazda povraća: Narodi, koji su Jevreje primili i sa njima dobro i prijateljski postupali, procvetali su, a narodi, koji su Jevreje kinjili i ugnjetavali, doneli su prokletstvo sami sebi. (OLIVE SCHREINER, Aus einem Briefe, Kapstadt 1. jula 1906.)

